

Nr 261.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående ändringar i villkoren för lån från lånefonden för inköp av ädla avelsston m. m.; given Stockholms slott den 16 april 1917.

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels godkänna nedan angivna ändringar i gällande allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande av lån från lånefonden för inköp av ädla avelsston, att från och med år 1918 tillämpas å lån, som därefter utlämnas, nämligen:

att det högsta belopp, vartill hästavelslån för varje särskilt sto må beviljas, höjes till 2,000 kronor;

att det högsta belopp, för vilket låntagare på grund av särskilda hästavelslån må samtidigt häfta i skuld, höjes till 5,000 kronor;

att, om med hästavelslån inköpt sto före lånets återgåldande dör eller dödas eller avyttras, den oguldna delen av lånebeloppet genast skall till hushållningssällskapet återbetalas;

att om med hästavelslån inköpt sto avyttras innan fem år förflutit från lånets mottagande, låntagaren skall, därest hushållningssällskapet eller stuteriöverstyrelsen finner avyttrandet hava ägt rum utan tvingande skäl, erlägga ränta efter 6 procent om året från lånets lyftningsdag såväl å redan återbetalat belopp för tiden till vederbörande förfallodag som å återstående oguldet belopp, till dess betalning därav sker; samt

att hushållningssällskapet skall till statskontoret genast inleverera sålunda influten ränta;

dels, vid bifall till förslaget om höjning av maximibeloppet av hästavelsslån, besluta, att det belopp, som årligen må av fondens medel utlämnas såsom statslån, skall från och med år 1918 höjas till 150,000 kronor;

dels ock, under samma förutsättning, medgiva, att av de hästförsäljningsmedel, vilka till statskontoret influtit eller komma att inflyta på grund av hästexporter, som ägt rum enligt av Kungl. Maj:t efter den 11 april 1916 meddelade utförseltillstånd, ett belopp av 200,000 kronor må tillföras ifrågavarande lånefond.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

K. Dahlberg.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 april 1917.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern SWARTZ,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LINDMAN,
Statsråden: VON SYDOW,
STENBERG,
FALK,
HAMMARSTRÖM,
MÄRTEN ERICSSON,
ÅKERMAN,
CARLESON,
HANS ERICSON,
DAHLBERG.

Departementschefen, statsrådet Dahlberg anförde:

Lånefonden för inköp av ädla avelsston inrättades enligt beslut av 1913 års riksdag. Från fonden må i mån av tillgång och intill ett belopp av högst 100,000 kronor årligen statslån tilldelas hushållnings-sällskap, som förklarar sig villigt att till jordbrukare inom sällskapets område utlämna hästavelslån för inköp av dylika avelsston och inom vars område ädel hästavel bedrives samt goda förutsättningar för densamma finnas. För lånerörelsen godkände samma riksdag enligt skrivel-sen nr 291 vissa allmänna villkor och bestämmelser, vilka innehålla, bland annat, att å statslån från fonden icke någon ränta erlägges; att sedan stats-lån innehafts under ett år från lyftningsdagen, en femtedel av det ursprung-liga beloppet skall återbetalas vid utgången av vart och ett av de därpå följande fem åren; att, om förfallet kapitalbelopp icke inbetalas inom tre månader från förfallodagen, å beloppet skall erläggas 6 procent ränta

från nämnda dag; att den, som av hushållningssällskap erhåller hästavelslån, skall åtnjuta samma räntefrihet och — med visst undantag, varom nu ej är fråga — även samma återbetalningsvillkor; samt att hästavelslån ej må beviljas till högre belopp för varje sto än 1,200 kronor och låntagare icke må på grund av särskilda hästavelslån samtidigt hafva i skuld till högre belopp än 3,000 kronor.

Kungörelse om lånevillkoren är utfärdad den 4 juli 1913.

Då departementschefen år 1913 motiverade förslaget om fondens inrättande, anförde han, att med hänsyn till de föreslagna återbetalningsvillkoren för erhållna lån det kapital, som staten skulle inalles komma att behöva småningom tillskjuta till fonden, skulle vid en årsutlåning av 100,000 kronor uppgå till föga mer än 400,000 kronor. Till kapitalökning för fonden har riksdagen anvisat 100,000 kronor för vardera av åren 1914 och 1915, 80,000 kronor för år 1916 och 50,000 kronor för år 1917. I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för år 1918 såsom kapitalökning till denna fond anvisa ytterligare 30,000 kronor. Bifalles detta, blir alltså inalles till fonden anvisat ett belopp av 360,000 kronor.

Den 27 oktober 1916 uppdrog Kungl. Maj:t åt stuteriöverstyrelsen att verkställa utredning samt avgiva förslag rörande de åtgärder, som borde vidtagas för befrämjande av den ädla hästaveln, samt bemyndigade styrelsen att, om så erfordrades, tillkalla sakkunniga personer att biträda vid uppdragets fullgörande. I anledning härav anmodade styrelsen ordförandena i första och andra distriktens hästpremieringsnämnder översten A. av Petersens och friherre F. J. von Essen, ledamoten av riksdagens första kammare friherre O. Silfverschiöld, ledamoten av riksdagens andra kammare J. P. Jespersson, godsägarna A. W. Francke och J. Philipson samt sekreteraren hos Skånes stuteribokstyrelse C. G. Nordström att biträda styrelsen. Med skrivelse den 28 december 1916, som den 23 januari 1917 inkom till Kungl. Maj:t, har stuteriöverstyrelsen överlämnat ett av de sakkunniga avgivet betänkande i ämnet.

I detta betänkande uttala sig de sakkunniga först angående den ädla hästavelns betydelse för landet och anföra härom följande:

»Att aveln av ädla hästar inom vårt land i hög grad är beroende av understöd från statens sida, är ett förhållande, som numera torde vara så väl känt, att det knappast erfordras vidlyftigare bevisföring för dess konstaterande. Och detta förhållande är ingalunda av nytt datum. Redan långt tillbaka i tiden måste statsmakterna börja att vidtaga åtgärder för att understödja uppfödningen av ädla hästar. Det torde vara tillräckligt att här erinra allenast om stuterierna å Flyinge, Ströms-

holm och Ottenby för att påvisa det stora intresse från statens sida denna avel städs rönt samt de omfattande och dyrbara åtgärder den erfordrat. Anledningen till detta intresse har varit å ena sidan, att militära skäl alltid påkallat den ädla hästavelns upprätthållande för arméns förseende med remonter, och å andra sidan, att det funnits allenast jämförelsevis obetydliga avsättningsmöjligheter för produkter av ädel hästavel, om ej armén varit avnämare.

Förhållandena äro numera i detta avseende icke synnerligen olika dem i äldre tider. Snarare hava de förändrats till den ädla hästavelns nackdel. Efterfrågan på ädla hästar för andra ändamål än armébruk är numera mindre än någonsin. Den förut ej sällan förekommande användningen av ädla hästar till bättre vagnshästar har mycket inskränkts genom det över hela landet allt mer sig utbredande bruket av automobiler. Därtill kommer, att den ädla hästaveln indirekt motverkas genom det uppsving, som aveln av hästar av kallblodigt slag numera tagit. Då det visat sig vara både ett mera lönande och ett mindre riskabelt företag att uppföda ardennerhästar eller hästar av nordsvensk ras än ädla hästar, kan det ingalunda väcka förundran, att hästavelnsintresset alltmera vänt sig åt den kallblodiga aveln.

Emellertid är det alltså en angelägenhet av yttersta vikt för armén, att tillgång finnes ej blott å ett tillräckligt antal ädla remonter för fyllande av den årliga avgången bland arméns stamhästar och bland officershästarna utan även å hästar av dylikt slag för tillgodoseende av behovet vid mobilisering och under krig. Visserligen är det sant, att man numera kommit till insikt om, att även nordsvenska hästar äro av betydelse för armén, särskilt i fråga om dess förseende med dragare i anspann för artilleri- och trängfordon, men det är dock allenast en jämförelsevis ringa del av arméns behov av hästar, som kan fyllas på detta sätt. Det övervägande flertalet och framför allt alla hästar, som äro avsedda för ridning, måste äga sådana egenskaper, som endast det ädla blodet förläna. Erfarenheterna från det nu pågående kriget hava bestyrkt detta förhållande. Särskilt har det visat sig, att tyngre ardennerhästar äro olämpliga för krigsbruk, även då de blott behöva användas såsom dragare.

Det är under dessa omständigheter givet, att det är ett rent och ofrånkomligt statsintresse av stor betydelse, att den ädla hästaveln upprätthålles och föres framåt.»

I fråga om de åtgärder, som för detta ändamåls uppnående borde vidtagas, hava de sakkunniga först erinrat om 1916 års riksdags beslut om upprättandet av ett statsstuteri för halvblodshästar samt framhållit, att en dylik institution, vars betydelse de ingalunda förbisåge, icke vore tillräcklig. Åtgärderna för den ädla hästavelns främjande borde inriktas på två huvudändamål, det första och viktigaste att öka hästuppfödarnas ekonomiska intresse av denna avel och det andra att medelst premieringsväsendet, stamboksföring och understödande av föreningsväsendet m. m. leda aveln in på rätta banor.

Vad angår åtgärder av förstnämnda slag hava de sakkunniga förordat höjning av priset dels på remonter, vilken fråga ankommer på föredragning av chefen för lantförvarsdepartementet, samt dels på de

hingstar och hingstfölar, som inköpas för statens hingstdepåers räkning. Därefter hava de yttrat följande:

»Innan de sakkunniga lämna denna del av sitt betänkande, anse de sig böra giva uttryck åt sin uppfattning av ändamålsenligheten med den av staten bildade lånefonden för inköp av ädla avelsston, samt uttala sin förhoppning, att den härigenom påbörjade verksamheten vidare fullföljes under aktgivande på de anledningar till smärre förändringar i gällande bestämmelser rörande dessa låns åtnjutande och återbetalning, vilka efter hand kunna yppa sig. I detta avseende vilja de sakkunniga särskilt ifrågasätta, huruvida icke lämpligen bör meddelas föreskrift om skyldighet för den, som före lånetidens utgång försäljer sitt avelssto och förty återbetalar lånet, att därvid jämväl gälda ränta å detsamma från dagen för lånets erhållande. I synnerhet under tider med hastigt stigande hästpris ligger det eljest nära till hands, att lånefonden får tjäna ett ej avsett ändamål att underlätta spekulationer.»

Vad de sakkunniga därefter anfört i fråga om premieringsväsendet m. m. torde jag i detta sammanhang få lämna å sido.

Stuteriöverstyrelsen har i sin omförmälda skrivelse, i likhet med de sakkunniga, framhållit den ädla hästavelns betydelse och det bekymmersamma läge, vari denna avel nu befunne sig. Styrelsen meddelar bland annat, att missmodet hos idkarna av ädel hästavel gripit så vida omkring sig, att under ett fåtal år den varmblodiga aveln gått tillbaka med över 40 procent. Antalet ston, som betäckts av ädla hingstar, hade nämligen minskats från 9,998 år 1907 till 5,724 år 1915 eller med 43 procent. Samtidigt hade totalantalet betäckta ston ökats högst väsentligt, nämligen med 50—70 procent.

Sedan styrelsen därefter kraftigt förordat en tillräcklig höjning av remontprisen samt meddelat, att styrelsen börjat vid inköp av hingstfölar för depåernas räkning tillämpa ett system, som tillförsäkrade säljaren ett ganska högt tilläggspris, ifall fölet framdeles kunde iumönstras som beskällare, har styrelsen yttrat sig på följande sätt angående den ovan omförmälda lånefonden:

»Genom den år 1913 bildade lånefonden för inköp av ädla avelsston, som är bestämd att framdeles uppgå till ett belopp av 400,000 kronor, har ett kraftigt och mycket uppskattat understöd givits den ädla hästaveln. Fonden har också allt sedan sin tillkomst varit så livligt anlitad, att ej på långt när alla ansökningar om lån ur densamma kunnat beviljas av brist på medel. För utlåning stå årligen högst 100,000 kronor till förfogande, under det att inkomna låneansökningar åren 1914—1916 avsett följande belopp:

år 1914	157,000 kronor
» 1915	149,200 »
» 1916	158,500 »

För att samtliga dessa låneansökningar skulle kunna beviljas, behövde fonden

ökas med omkring 50 procent. Då det emellertid torde kunna förutsättas, att en del ansökningar i och för sig äro av beskaffenhet att icke böra bifallas, skulle man måhända ur denna synpunkt kunna anse lånefonden tillsvidare tillräcklig. En ökning av densamma påfordras dock av annan anledning. När villkoren för åtnjutande av lån ur ifrågavarande fond bestämdes av Eders Kungl. Maj:t och riksdagen, utgjorde maximipriset för remonter 1,200 kronor, och med hänsyn därtill föreskrevs, att samma belopp skulle utgöra maximilånet för varje med bidrag av lånefonden inköpt avelssto. Med nu gällande hästpris är detta lånebelopp givetvis för lågt. Det måste nämligen vara så ordnat, att monteringsstyrelsen, genom vilkens försorg avelsstona inköpas för att tillhandahållas låntagarna, skall vara i tillfälle att göra sitt urval bland de allra bästa djuren och alltså kunna betala dem med maximipriset för remonter. Då detta maximipris nu föreslås till 1,700 kronor, bör vid bifall härtill jämväl lånens maximibelopp höjas till 1,700 kronor eller med 500 kronor utöver nuvarande högsta belopp. För att bereda möjlighet härtill utan att behöva allt för mycket minska det antal ston, som ursprungligen beräknats kunna för varje år inköpas, torde lånefonden böra ökas med 150,000 kronor utöver det ursprungligen bestämda beloppet, 400,000 kronor.

Medel till denna ökning torde kunna erhållas från de tillgångar, varöver statsverket förfogar genom erhållna andelar av försäljningssummorna för exporterade hästar, eller ock, om detta icke låter sig göra, genom att en del av statens häst-avelsfond avsättes för dylikt ändamål.

Därest den av stuteriöverstyrelsen nu föreslagna ändringen av villkoren för åtnjutande av lån ur lånefonden för inköp av ädla avelsston varder av Eders Kungl. Maj:t godkänd och framställning därom till riksdagen avlåten, torde det samtidigt böra tagas under överbägande, huruvida icke en sådan ändring i dessa villkor bör äga rum, att låntagare, som avyttrar inköpt sto, innan fem år förflutit från mottagandet av lånet, skall vara skyldig att betala ränta å detsamma efter sex procent om året från lyftningsdagen. Stuteriöverstyrelsen anser en dylik bestämmelse vara önskvärd, såsom bidragande att förhindra dessa låns användande i spekulationssyfte.»

Vad de sakkunniga och stuteriöverstyrelsen sålunda anfört angående ifrågavarande lånefond finner jag vara värt allt beaktande. Det är glädjande, att densamma hittills visat sig vara till verkligt gagn och blivit flitigt anlita, men med de hästpriser, som numera inträtt, torde det icke vara möjligt att anskaffa ett avelssto av önskvärd kvalitet för det högsta nu medgivna lånebeloppet eller 1,200 kronor. Även det av stuteriöverstyrelsen nu föreslagna maximibelopp av 1,700 kronor synes mig väl lågt och torde böra höjas till 2,000 kronor för att möjliggöra anskaffandet av framstående avelsdjur.

I samband härmed bör det högsta belopp, för vilket låntagare må samtidigt kunna häfta i skuld för hästavelslån, höjas till 5,000 kronor.

Förslaget, att låntagare, som avyttrar ett med hästavelslån inköpt sto innan fem år förflutit från det lånet mottagits, skall genast återbetala ogulden del av lånet samt gälda sex procent ränta å lånet från lyftningsdagen, avser att medföra ökad trygghet för att ändamålet med

*Departements-
chefen.*

lånerörelsen vinnes. Det vore uppenbarligen ett missförhållande, om lånen skulle kunna användas såsom räntefritt rörelsekapital vid häst-affärer. Jag anser därför en bestämmelse i dylikt syfte böra införas. Själva återbetalningsskyldigheten bör dock icke begränsas till det fall, att avyttrandet sker inom de fem första åren. Då, å andra sidan, förhållanden kunna inträffa, som göra ett sådant avyttrande oundvikligt — exempelvis vid ägarens dödsfall eller konkurs eller vid egendomens försäljning, då ägaren upphör med jordbruk inom sällskapets område, eller vid andra liknande anledningar —, synes mig kravet på räntas erläggande endast böra gälla det fall, att avyttrandet skett utan tvingande skäl. Bedömandet härav bör i första hand tillkomma hushållningssällskapet. Räntan bör av hushållningssällskapet genast inlevereras till statskontoret. Stuteriöverstyrelsen får i den årliga redogörelse för lånerörelsen, som styrelsen mottager från vederbörande sällskap, kännedom om dylika förtidiga inbetalningar av hästavelslån och kan då kontrollera, huruvida skälen för eventuell räntebefrielse kunna godkännas. Kan detta ej ske, bör det åligga sällskapet att på stuteriöverstyrelsens anmodan från låntagaren indriva felande räntebelopp. Vad själva lånekapitalet beträffar, torde detsamma böra få, för att icke bryta planen för amorteringen av statslånet från statskontoret, tillsvidare behållas av hushållningssällskapet.

Ehuru det bör vara tydligt, att hästavelslån bör inbetalas, då stoet dör eller dödas eller avyttras, torde bestämmelse även härom böra inflyta i villkoren.

Om maximibeloppet av de enskilda lånen höjes på nu föreslaget sätt, men den nuvarande maximiutlåningssumman av 100,000 kronor bibehålles, måste följden bliva, att mindre antal lån kan lämnas om året. Detta vore en påföljd av förändringen, som skulle i hög grad förminska nyttan därav. Det synes därför mycket önskvärt, att höjning även sker i den medgivna totala årsutlåningen. Fondens nuvarande tillgångar, som äro beräknade för en lånerörelse av nuvarande beskaffenhet, medge dock ej detta. Nytt kapital måste för detta ändamål tillföras fonden. Då emellertid det ej kan antagas, att maximibeloppet städse behöver betalas vid stonas inköp, torde det vara tillräckligt, om årsutlåningen höjes med hälften eller till 150,000 kronor, ehuru maximibeloppet för de enskilda hästavelslånen höjes med två tredjedelar eller från 1,200 till 2,000 kronor.

Då, såsom ovan angivits, år 1913 beräknades, att en årsutlåning av 100,000 kronor skulle, när lånerörelsen fått full omfattning, kräva med de fastställda lånevillkoren ett sammanlagt kapital av ungefär 400,000 kronor, skulle årsutlåningens höjning till 150,000 kronor påfordra fondens ökning

med 200,000 kronor. Denna ökning behöver visserligen icke i sin helhet nu genast vidtagas, men det lämpligaste förfaringssättet härvid beror på, varifrån medlen skola erhållas. Ifall de, såsom fondens övriga medel, skulle uppföras å budgeten och utgå av andra statsinkomster än låne-medel, vore det naturligt, att tillskottet till fonden borde fördelas på flera år.

Genom de hästexporter, som hittills ägt rum på grund av utav Kungl. Maj:t efter den 11 april 1916 meddelade tillstånd, kan, såsom jag förut i dag omnämnt vid frågan om beredande av medel till vissa byggnader vid Ottenby, omkring 1 miljon kronor beräknas inflyta till statskassan. Härav har Kungl. Maj:t beslutat föreslå riksdagen att disponera 137,300 kronor till nyssnämnda byggnader, varjämte på hemställen av chefen för lantförsvarsdepartementet Kungl. Maj:t genom proposition den 14 innevarande april föreslagit riksdagen medgiva, att av samma medel ett belopp av högst 330,400 kronor måtte få tagas i anspråk för höjande av medelinköpspriset för remonter under innevarande år. Även om någon del av återstoden må finnas böra användas för tillökning av något eller några hushållningssällskaps hästavelsfonder, synes ett belopp av 200,000 kronor kunna utan olägenhet överflyttas till nu ifrågavarande fond och där få en användning, som bör bliva landets varmblodiga hästavel till stort och stadigvarande gagn. Om medlen beredas på detta sätt, synes ingen anledning föreligga att icke på en gång överflytta hela beloppet.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna nedan angivna ändringar i gällande allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande av lån från låne-fonden för inköp av ädla avelsston, att från och med år 1918 tillämpas å lån, som därefter utlämnas, nämligen:

att det högsta belopp, vartill hästavelslån för varje särskilt sto må beviljas, höjes till 2,000 kronor;

att det högsta belopp, för vilket låntagare på grund av särskilda hästavelslån må samtidigt häfta i skuld, höjes till 5,000 kronor;

att, om med hästavelslån inköpt sto före lånets återgåldande dör eller dödas eller avyttras, den oguldna delen av lånebeloppet genast skall till hushållningssällskapet återbetalas;

att, om med hästavelslån inköpt sto avyttras innan fem år förflutit från lånets mottagande, låntagaren skall, därest hushållningssällskapet eller stuteriöverstyrelsen finner avyttrandet hava ägt rum utan tvingande skäl, erlægga ränta efter 6 procent om året från lånets lyftningsdag

såväl å redan återbetalat belopp för tiden till vederbörande förfallodag som å återstående oguldet belopp, till dess betalning därav sker; samt att hushållningssällskap skall till statskontoret genast inleverera sålunda influten ränta;

dels, vid bifall till förslaget om höjning av maximibeloppet av hästavelslån, besluta, att det belopp, som årligen må av fondens medel utlämnas såsom statslån, skall från och med år 1918 höjas till 150,000 kronor;

dels ock, under samma förutsättning, medgiva, att av de hästförsäljningsmedel, vilka till statsverket influtit eller komma att inflyta på grund av hästexporter, som ägt rum enligt av Kungl. Maj:t efter den 11 april 1916 meddelade utförseltillstånd, ett belopp av 200,000 kronor må tillföras ifrågavarande lånefond.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Olle Åkerberg.